

CENT ANYS DESPRÉS DE LA SEVA CONSTRUCCIÓ

Les fàbriques de la imaginació

Pensades per a treballar, construïdes en funció de la més salvatge de les productivitats, les velles factories esperen pacientment que algú les enderroqui o que, més senzill encara, en canviï el sentit originari. Ciutats com Terrassa o Rubí han iniciat ja aquesta reconversió amb resultats, com veurem, excel·lents.

Ramon Aymerich

Les fàbriques han gaudit, sempre, de molt mala imatge. Darrerament, però, les velles fàbriques de jornades extenuants, de condicions higièniques més que dubtoses, d'adolescents envellits prematurament, estan de moda. Això no vol dir, necessàriament, que la crisi ens hagi tornat a tots una mica cabres. Senzillament, que, de fàbriques com les d'abans, ja no se'n fan. Les noves, les que es contrueixen a colps de ZUR, són petites i silencioses, fan més cara d'hospital que de reformatori. Hi juga també la malenconia: el jubilat que pren el sol a la plaça acaba per oblidar els mals moments i identifica les fàbriques amb la seva joventut. En darrer terme, la fascinació per la gran indústria comença ara, tot just quan ens adonem que aquesta desapareix.

El nostre país és ric en exemples. Les colònies tèxtils del Llobregat són veritables símbols d'una manera d'entendre les relacions laborals, on el patró, a més de l'arengada, hi posava el piset. O les ciutats vallesanes, Terrassa, Sabadell o Rubí, on el tèxtil va deixar una empremta difícil d'esborrar. Tanmateix, allò que confereix a les velles fàbriques l'interès és la seva arquitectura colossal, la monumentalitat silenciosa, la petjada d'una època que ha desaparegut definitivament i no tornarà mai més.

La dèria de la rehabilitació

A Europa, l'arqueologia industrial i la rehabilitació de les velles indústries van de bracet, i és una pràctica que compta ja amb més de vint anys d'existència. Manchester o Liverpool a Anglaterra, Charleroi a Bèlgica, a les

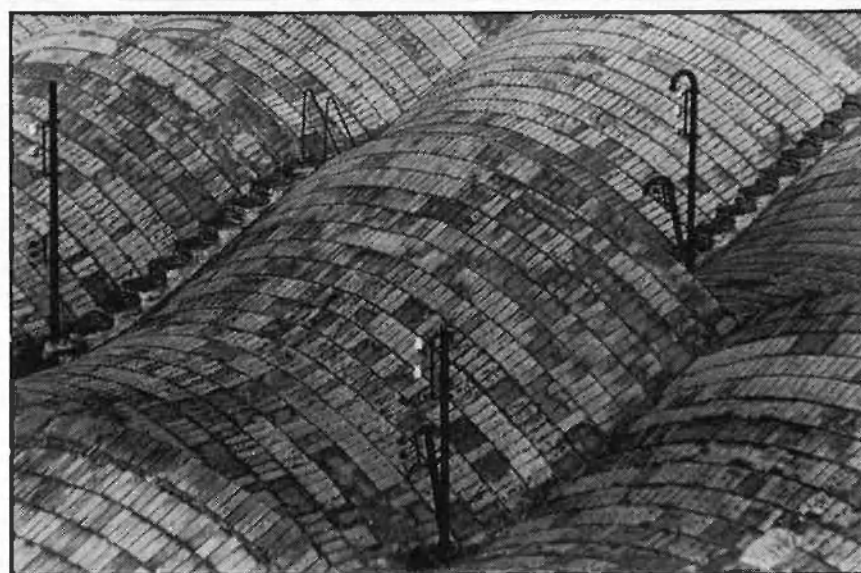
petites ciutats industrioses de l'Ile de France, són bells models que, de segur, prefiguraren les construccions catalanes. En la reivindicació de l'arquitectura industrial ha coincidit també un altre fenomen: en uns moments on les ciutats han deixat d'expandir-se, on cada vegada es fa més difícil construir, l'atenció dels poders públics es concentra ciutat endins. Les fàbriques s'ofereixen, doncs, com un potencial excel·lent, ja sigui mitjançant la recuperació de sòl —cas d'enderrocar-les—, o bé amb la reutilització per a nous usos.

Un dels exemples més receixits d'aquesta reconversió el tenim a Rubí. L'antiga nau Pich Aguilera, construïda el 1920, era una sinistra carcassa quadrangular d'alts finestrals situada ben a prop de la Riera de les Arenes. A hores d'ara, i de la mà de l'arquitecte Joan Jorba, l'Escardívol —nom amb què s'ha batejat el mutant— és un macrocentre cultural d'aires futuristes on s'allotgen la majoria de serveis culturals de la ciutat: ràdio municipal, biblioteca, escola de dansa i de música, i un llarg etcètera.

Per a Francesc Bacardit, les possibilitats de les velles fàbriques són diverses: «Tret de l'habitatge —que també és possible, però resulta molt més car de por-

DOMÈNEC UMBERT

Les antigues fàbriques s'ofereixen com un potencial excel·lent amb la reutilització per a nous usos.

tar a terme—, totes les altres funcions són possibles. Les estructures del Noucents són vàlides actualment per la simplicitat constructiva, la claredat dels espais, i per unes solucions arquitectòniques veritablement brillants».

Nascut al si d'una coneguda família del tèxtil terrassenc, i potser per aquesta mateixa procedència, l'arquitecte Francesc Bacardit, 37 anys, es confessa un enamorat del paisatge de fàbriques i carrers durs: «Això sí —puntualitza—, del paisatge fabril d'abans, no pas del d'ara». Ha estat, sens dubte, un dels personatges que més ha contribuït al coneixement i la revaloració

guit de celebracions prou sonades. Des d'una mostra artística com l'«After-Tèxtil» —amb el nom ja paga—, fins a la darrera edició del Festival de Jazz de Terrassa, passant per una actuació claustrofòbica de la Fura dels Baus. I és que, cal ser-hi per comprovar-ho, l'estructura interior de l'edifici no demereix els films de Fritz Lang.

Terrassa: la fàbrica de Catalunya

Tanmateix, si hi ha una ciutat que ha conservat amb més personalitat la petjada de l'època, la marca dels empresaris que la van imaginar, aquesta

Com explica Francesc Bacardit: «No hi ha empresa a Terrassa que no hagi rebut alguna proposta de reconversió. Ara bé, els que van començar a omplir les velles naus, una vegada arribada la crisi, van ser les petites empreses —que van començar a compartimentar les àmplies naus per tal d'instal·lar-s'hi.

Després van venir les tendes de mobles, els gimnassos i d'altres activitats. Hi ha fàbriques a les quals tot això els ha anat prou bé. A d'altres, però, aquest tipus de reconversió ha acabat per malmesar-les».

«De totes maneres —continua—, la gent les respecta cada dia més, potser

El museu de la Ciència i de la Tècnica, a Terrassa.

DOMÈNEC UMBERT

d'aquest tipus d'arquitectura. «Tot va començar cap a mitjan dècada dels setanta amb el GAT, Grup d'Arquitectes de Terrassa. Hi havia una defensa del patrimoni artístic en la seva globalitat, però allò que va catalitzar tots els nostres esforços va ser la campanya per salvar el Vapor Aymerich Amat i Jover».

Els vapors eren conjunts d'edificacions industrials estructurades al voltant d'una única font d'energia —una màquina de vapor— que era llogada per diferents empreses. Majoritaris al país cap a finals del XIX, els vapors que han sobreviscut el pas del temps se'ns presenten ara com veritables fortaleses laberíntiques, formidables ciutats en el seu interior. El Vapor Rull, a Sabadell, va ser un dels primers a viure la reconversió. En aquests moments, no hi ha activitat festiva que no passi sota les seves voltes.

A Terrassa, el Vapor Aymerich i Amat ha esdevingut símbol incontestat de la reconversió. Actual seu del Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya —que ocupa únicament una petita part de l'immens espai existent— ha permès en el darrer any tot un se-

és Terrassa. Una ciutat el centre de la qual es troba literalment encerclat per un cinturó de fàbriques, de carrers silenciosos i grisos, on la mediterraneïtat de l'entorn desapareix en ocasions per donar pas a un estrany regust centreeuropeu.

Fruit d'una industrialització que arranxa del 1833, la ciutat fou modelada pels patricis del tèxtil en uns moments on el «fer ciutat» esdevenia mecanatge obligat. Però, si bé no cal menysprear l'existència d'un bon grapat d'edificis modernistes, les construccions que més han salvat el pas del temps han estat justament les fàbriques, i, molt especialment, una desena de vapors de grans dimensions, disseminats en un recorregut que es pot fer en menys de mitja hora.

Entre aquestes construccions destaquen especialment les realitzades per Lluís Muncunill. Representant del corrent més racionalista del modernisme, Muncunill és per a Terrassa —i salvant les comparances— el que Gaudí ha estat per a Barcelona. Més encara, en el breu espai de temps que s'escola entre 1900 i 1920, Muncunill ho va fer pràcticament tot.

perquè n'han visitat l'interior. Potser perquè ara totes aquestes edificacions es poden mirar amb nous ulls».

Actualment, les activitats s'han diversificat i per a millor. Deixant a part les discoteques i les galeries, cal destacar la Sala Muncunill, antic Vapor Amat, i actualment Sala Municipal d'Exposicions, on personatges com Antoni Miralda han decidit elaborar «in situ» els enagos de l'Estàtua de la Llibertat. O l'ampliació de les noves dependències municipals, que absorbiran tot un conjunt fabril que tenia empressonat l'ajuntament des de feia anys.

Francesc Bacardit, que ha estat un dels màxims protagonistes de la rehabilitació del modernisme terrassenc, implicat actualment en la reordenació del centre, pensa, però, que «el que cal ara és definir una línia clara de conservació. Cal definir com serà el centre de la ciutat, aclarir una sèrie d'aspectes urbanístics que són bàsics. Tampoc no es pot rehabilitar-ho tot a la valenta».

Va haver-hi un temps que les fàbriques estaven allà per recordar-nos «qui era l'amo». Això ha passat a la literatura, els «amos» són més subtils, i les fàbriques serveixen per a imaginar. □